

Morgenbladets kronikk 24. mars 1953

# Okkupasjonen fra engelsk og tysk synspunkt

Av overlæge Johan Scharffenberg

Walther Hubatsch: Die deutsche Besetzung von Dänemark und Norwegen 1940. Göttingen Beiträge für Gegenwartsfragen, Band 5, Göttingen 1952.

I 1952 utkom to monografier av okkupasjonen og krigen i Norge 1940:

den offisielle engelske publikasjon, T. K. Derry: «The Campaign in Norway» (anmeldt i Morgenbladet og andre norske aviser),

ovennevnte tyske arbeid, «nach amtlichen Unterlagen dargestellt», utgitt av «Institut für Völkerrecht an der Universität Göttingen».

Derry er en yngre historiker, knyttet til universitetet i Oxford, Hubatsch er professor i historie ved universitetet i Göttingen. Sammen med den avdøde historiker professor Martin Gerhardt utgav han i 1950 «Deutschland und Skandinavien im Wandel der Jahrhunderte», et verk som vidner om inngående studier, og har alene skrevet flere avhandlinger om den siste krig, han har flere ganger besøkt de skandinaviske land og synes å forstå svensk.

Derry har etter krigen reist meget i Norge og studert i forsvarets krigshistoriske avdeling.

Hvis objektiv videnskapelig historieskrivning overhodet er mulig, burde det i den engelske og den tyske fremstilling være enighet om kjensgjerningene, men naturligvis spillerum for de subjektive vurderinger.

For den norske almenhet er det et uholdbart standpunkt å priori å mistro alle tyske forfattere som upålitelige og tendensiøse, man må upartisk vurdere hver forfatter særskilt. Personlig har jeg tillid til Bernhard von Lossberg «Im Wehrmachtführungsstab» (1950), Kurt Assmann «Deutsche Schicksalsjahre» (1950) og til Hubatsch's verk, det vil si: tillid til forfatterens redelige sannhetssøken, som naturligvis ikke utelukker faktiske feil. Jeg har samme tillid til Derry.

Jeg godkjenner ikke den gjengse norske innstilling at ved uoverensstemmelser mellom engelsk og tysk vurdering bør man stole på den engelske og mistro den tyske.

Englenderne og franskmennene vil gjerne dekke over planene om å trekke Norge og Sverige inn på deres side mot Tyskland, og norske forfattere vil gjerne fastholde at den tyske okkupasjonen var et grunnløst overfall på en særlig nøytral stat.

Selv har jeg søkt å se objektivt på spørsmålet som om det gjaldt et fremmed land.

I denne ånd vil jeg her vurdere fremstillingen av okkupasjonens forhistorie hos Derry og Hubatsch. Jeg har ikke sammenholdt enkelthetene i deres skildring av krigens forløp, her ligger jo kjensgjerningene så åpent i dagen at vesentlige

uoverensstemmelser bør være utelukket.

Begge bøker slutter med Norges kapitulasjon i juni 1940. Hubatsch uttaler i forordet det håp at generaladmiral Boehm vil gi «eine mit Akten belegte Darstellung» av tiden 1940—45. Det vil være av overordentlig interesse å få autentiske opplysninger om planene i 1945 om å fortsette krigen i «Festung Norwegen», med Hitlers og den tyske regjering's flytning hit, og om kapitulasjonsforhandlingene 2.—7. mai.

Derrys egen fremstilling opptar 246 sider, med 22 sider bilag. Hubatsch's fremstilling opptar 262 sider, med 240 sider bilag. Bilagene hos Derry gjelder bare militære forhold fra 8. april 1940, bilagene hos Hubatsch gir, omfremt militære opplysninger, også utførlige, delvis nye opplysninger om okkupasjonens forhistorie. Allerede derved blir Hubatsch's bok viktigst som kildekrift.

Litteraturfortegnelsen hos Derry nevner 37 trykte arbeider (derav syv offisielle engelske).

«Verzeichnis der benutzten Quellen und Darstellungen» hos Hubatsch nevner 35 utrykte og 147 trykte kilder.

Ti arbeider er oppført hos begge.

Merkelig nok nevner hverken Derry eller Hubatsch to viktige franske arbeider:

Jacques Minart: P. C. Vincennes (1945),

Jacques Mordal: La Campagne de Norvège (1949).

Derry burde ha nevnt Lidell Hart's bøker, men den alvorligste mangel er at han ikke synes å kjenne de tyske hvitbøker 4, 5 og 6 med engelske og franske dokumenter i faksimile. Gammel har erkjent ektheten av de franske dokumenter. Ektheten av de engelske er også utvilsom, men offisielt synes de hverken å være dementert eller godkjent i England.

Med full rett bygger Hubatsch på disse dokumentene. Når Derry ikke nevner dem, er uvitenhet den velvilligste forklaring, for overlatt forfieltse vil det være vanskelig å finne unnskyldning, især når Derry (s. 145) nevner «Avonmouth»-planen. Avgjørende avsnitt av ordren om dens gjennomførelse er gjengitt i faksimile i den tyske hvitbok 5 (s. 89—94), datert «War Office, 6th April 1940». Denne ordre viser at besettelsen av Narvik skulle foregå uten forhåndssamtak av den norske regjering, det het nemlig:

«8. Although it may be assumed that no opposition will be met with from Norwegian armed forces, as a normal measure of military security, the possibility of hostile action cannot be disregarded. Plans must therefore be made on this basis.» Men det regnes dog med «the active and effective co-operation of the Norwegian forces.»

Derry gjør (s. 13) rede for planene om okkupasjon av Narvik, Trondheim, Bergen og Stavanger, men

«Stavanger, on the other hand, would probably not be

occupied longer than was necessary to demolish the airfield, which is the nearest on the Continent to Scapa Flow.»

Man håpet at de engelske troppene etter ødeleggelsen av Sola flyplass kunne trekke seg bort hvis de ble angrepet av overlegne tyske styrker (s. 16). I denne sammenheng burde Derry etter den tyske hvitbok 4 ha gjengitt ordren, datert «6 Apr. 40», om okkupasjonen av Stavanger. Her het det under punkt 5.

«8th Foresters will be prepared to move at once to Sola. It is of vital importance that the aerodrome should be secured on the same day as the landing takes place.»

Den engelske generalstab forstod at de allierte ikke kunne holde Syd-Norge mot et sterkt tyske angrep. Derfor skulle Sola flyplass bli ødelagt før tyskerne kom.

Derry innrømmer ærlig (s. 246):

«In the long run, we could not have defended Norway». Men allikevel ville de allierte ved mineutlegging og landgang på vestkysten drive Norge, helst også Sverige, inn i krigen for å få «et nytt krigsteater» på den skandinaviske halvøy og derved om mulig forsikke angrepet på vestfronten, samt derefter binde store tyske styrker på en nordfront for å lette trykket på Frankrike.

Hitler selv var i tvil om angrepet i vest eller i nord burde komme først, men satte til slutt datoen 9. april for «Weserübung» og 10. mai for «Gelb».

De tyske landstyrker var så overlegne at de kunne gjen-

nomføre begge oppgaver samtidig.

Norge og Danmark ble priggitt til fem års okkupasjon, uten synderlig nytte for de allierte, unntagen kanskje i krigens slutfase da flere hundretusen tyske soldater stod uvirksomme her.

De allierte visste at deres planer mot Norge måtte utløse et tysk angrep, de kjente samlingen av tyske styrker i dette øyemed, det viser admiral Darlans memorandum av 30. mars 1940 til den daværende krigsminister Daladier, han forutså at det tyske angrep ville komme kanskje allerede 3. eller 6. april.

Som regjeringssjef fremholdt Daladier 15. januar 1940 ønskeligheten av et skandinavisk krigsteater, de allierte burde selv «provoquer cette erreur de manoeuvre». Derfor triumferte Churchill i Underhuset 11. april 1940 over «the strategic plunder into which our mortal enemy has been provoked». Med henblikk på disse ord skrev Stephen King-Hall 1946: «Provoked seems in retrospect to have been the operative word!»

Men selv Hubatsch har ikke tilstrekkelig skarpt fremholdt det bevisst provokatoriske moment i de alliertes planer. Derry synes helt å ha oversett det.

Hubatsch's fremstilling er den grundigste og best dokumenterte, med solid metode, men også Derry gir viktige opplysninger.

De norske som ærlig ønsker klarhet over okkupasjonens forhistorie, vil komme sannheten nærmere ved å sammenholde disse to arbeider, men ennå mangler adskillig kildemateriale før «historiens endelige dom» kan falle, hvis en sådan overhodet blir mulig.

Johan Scharffenberg.